

בקרת ע"פ מצב-רוח...

(קצת הערות).

ישנם הנעים - ואולי הכי מאושרים - בחייו של העובד בארץ, שאין לאחיו הדר בחייל אף מושג מהם. והרגעים הללו שהנם טבעיים ע"פ תכונתם, באים לו לאדם דוקא בשעה שהוא מכהן פאר בהיכל המכוער... יש שהנך צועד לך בנחת אחרי המחרשה או משקה במתינות את הערוגות ופתאום והנה דבר רגיל שהנך רואה אותו בכל יום מסיע אותך רגע מן העבודה ומסב אליו את כל תשומת לבך, דומה, כאילו איזה מסוה הוסר מעל פניך או מעל אותו הדבר ואך עתה הוא נגלה לעיניך בצורתו האמתית...

הנה לא רחוק מטך עובדת חבורת פועלים: ספרדים, גרים ותימנים - מעין קבוץ גלויות קטן. הנה אחד התימנים הוריד את המעדר, נשען עליו והתחיל מספר לך דבר-מה בסגנונו העברי המיוחד... אך ברגע זה הנך נועץ בו מבט של תמהון ואינך שומע כבר את דבריו אלא שעיניך צמודות אל המחזה שלפניך...

ובואו הרגע, והנה מעבר השני מגיע לאונך קול אשה השואלת אותך עברית: מה סח לך זה? אך בטקום תשובה הנך-מעייף עין בה, תמה ושואל: בת זו האיך באה לכאן? ודוקא בר ע זה קלמה אונך באיזה אופן מיוחד את דבורה העברי כאילו עד עכשיו לא עבדה אתך יחד וכאילו דבורה עד עתה לא היה עברי כלל... אך הנה אתה מוריד את עיניך ומבטך נתקל בעצמך... בכלי עבודתך... מה זה? איפה ואימתי נהיה כל זה? וכעין גל אור מציק פתאם אותך ואת כל אשר מסביבך והנך רואה רגע מה שנפשך צמאה כ"כ זה כמה לראות...

והרבה, הרבה יש לך לספר לאחינו הפזורים בארצות גלותם, שענייהם ולכם נשואים למורח. ואמנם יש מספרים...

ומשנתעוררו לבותיהם של אחינו בני ישראל והעליה לארץ החלה נעשית תכופה ורגילה ביותר, רבו ביחד עם זה גם הידיעות השונות על אותה הארץ. ולעובדה כזו, בודאי שהיינו צריכים להיות אך שמחים, אלמלא... אלמלא אותה הבריה הפעומה המרדנית, שהופיעה פתאם בדמות, אמת מארץ ישראל ושהנפכה לדאבונו אצל הרבה מהעולים למטבע עובר לסוחר. כשרוצה אדם מישראל להסב אליו את תשומת לב אחיו בגולה הוא בא לאי או אם הוא דר שם יסוד כתור אורח לאיתו מקום המעשה, שאינו רגיל אצלו בשאר ימות השבוע, ולבש בקיאות ויתעסף רצינות, יסתכל קצת, ישאל קצת, יעיר הערות אחדות הנוגעות לענין קצת, ואח"כ לא נשאר לו כלום בלתי אם לשוב הביתה, לשבת סתוך נחת רוח לפני שלחן הכתיבה ודוקא מבלי להטריח את עצמו

ביותר—לא כדאי... אלא מפות דיו אחרות על גב שמח ניר ממן והרי — אמת מארץ תצמח.

אלא מאי, האמת כזו קצת חלשה, רופפה? אין בכך כלום, הרבה אמתיות ישנן בעולם ואף כזו—המתכווצת קצת מכאב...

ובאמת? כזו הואיל בימים האחרונים לזכות אותנו הד"ר מ—ן במאמרו „הפועלים המפלגתיים והפקידים“ (הצפירה 68 68), אמנם שם המחבר שאינו יודע לי, ואולי גם לאחרים, ומאמרו השמחי כשהוא לעצמו אינם מחיבים את מי שהוא להתעכב על כל מה שנגע בו שם. ואלמלי היה המצב פחות או יותר כתקונו בדואי שהיינו עוברים על זה כשתיקה נמורה...

אבל המצב אצלנו אינו כתקונו כלל... (1)

ואיזה צער ועלבון כאחד תוקפים אותך בראותך אנשים, הנמצאים במקום המעשה, העומדים המיד על המשמר, לומדים, חוקרים ודורשים את המצב, משתדלים לגלות לעין כל את כל אותו הקשי והכעור שבו ולהסבירו, למען היותו ברור ומלובן לכל—בשעה זו משתמט אחר מן הצד, עושה לו קפנדריה שלא להיות ניכר לעוברים ולשבים, מפנה את פניו כלפי העם (ביחוד שבגולה) ומכריז: רבותי! לא היו דברים מעולם...

במצב כזה אינם מקפידים אפילו האיסטניסים היותר קיצונים אם כדאי הוא הכותב ואופן כתיבתו שיהעכבו עליהם או לא, אלא שמשיבים על מה שנכתב ואפילו באריכות—כי קשה ומוזיקה היא השתיקה!
ובכן, הכל טוב ויפה!

וכרון יעקב? הולכת ומתקדמת. נוסדה, שם חברת, המכבי" המתעמלת ושומרת (מתעמלת ושומרת...) על כל אוצרות האומה; ואנשי ירושלים משכימים לפתחי החוה (הרמזוב) וקונים; זה את החלב וזה את הסלק וכו'... כו'... ושמהים— כלומר, אנשי ירושלים—על שהגיע לידם לאכול ולברך על פרי הארץ—שמתחו השמים והגל הארץ!! שמח המיסד ושמהים כל החפצים בהפרחת הישוב ומי יודע עוד עד היכן היתה שמחה זו של החפצים בהפרחת הישוב? מנעת אלמלא אותם הפועלים, בעלי המפלגות" שהסבה העיקרית לכל התואנות היא השנאה המפלגתית המקלקלת את השורה. מלים ספורות, קצרות וברורות והרי לפניכם שאלת: הפועלים המפלגתיים והפקידים" וכבר הנך רואה ממש בחוש, שהסכנה הנוראה—הפועלים בתור, מוזיקים לישוב" אינה סומלת בשום ספק...

והנה בתור מי שאינו שייך לשום מפלגה אחרת מלבד למפלגת היהודים הם, אם כי במה שנוגע דוקא לפועל העברי, הפועל העובד, כמוכן, ובמצבנו עתה אין אני חושב את אי מפלגהיותי זו למעלה יתרה, בתור מי שנודמן לו להיות ולעבוד, כמעט, בכל אותם המקומות שבעל המאמר הנ"ל פורט אותם, הריני נוטל לעצמי את הרשות להעיר לבעל המאמר, שלא רק שהפריז—וביד

(1) אלה שקראו לכה"פ את הפה"צ № № 23/4 בדואי יודעים את זה.

נדיבה - במשמיו הן על הפקידים והן על הפועלים המפלגתיים אלא, שלפי מושגיו התייריים, השמחיים בכלל, על אודות העבודה והמפלגתיות - מסופקני אם היתה לו זכות מוסרית לכתוב, ובודאות כזו, מה שכתב.

יודע אנכי, שאך צחוק הנני עושה הפעם לאח העובדים על הרי יהודה והגליל בצאתי להגן על כבודם. יותר מדי שקועים הם היהודים הללו בעבודה ורגילים הם יותר מדי בהערות ותיכחות מהמין הידוע כשכיל להתעכב ואצ"ל לענות עליהן. מי שהתענין וזכר בודאי את השאון, שהקים בשעתו הפמפליט הידוע של הסופר א. וגם אז לא השמיע הפועל מעל עמודי עתונו (הפוע'צ"א) אף מלה. כי לא צריך להיות מחונן בחוש מיוחד כדי לתפוש במקירה הראשונה את הכונה הצפונה במאמרים מהמין הנזכר ואת הסבה המעוררת את הכותבים לכתבם. מעט חשבונות... מעט שנאה פרטית, כידוע ליודעי חן... ובאופן היותר טוב-מצב רוח... יש שלרגלי איזה פגישה קלה או מחזה נאה הנך חש פתאם איזה קלות מיוחדת, נוחה, מרפרפת... והרי אהה נעשה אז נוח לכך, איחב את הכל ועוד יותר את... עצמך.

מצב רוח.

צריך להודות שעל אף כל הנגלות והנסתרות, יש בו באותו קורטוב החיים שבהתהוותו ישובנו החדש משום לברא מצב רוח טוב ואפילו, לכשתרצה לראות פה מעין "עולם מתהווה", ואצ"ל שיש בכל זה כדי. לשמח. את כל החפצים - ומי יהודי איננו חפץ? - בהפרחת הישוב? פוריה? כשמה כן היא. כל העובר עליה (ואצלנו הלא רק עוברים) ישתומם וכו', וזרון יעקב ראתה באחד מהלילות הלום רע ותתחלהל והמהר ותקם ותתחיל ללכת הלך והתקדם מגדל גם היא גדלה ופורחת" אך, כאמור, כל אלה יפים וטובים ומרדכיבים וכו' וכו' עד... להביא לידי מצב רוח טוב. אולם לדון על ענין שהוא נחלת עם, אך ורק ע"פ מצב רוח, זה יכול רק מי שכל הענין בשכילו אינו אלא: אילויה יפה. ומובן, שכל מה ומי שעלול לקלקל את האילויה כגון מפלגתיים" מפלגתיות" ושנאה מפלגתית" אינו אלא, שעיה בהבלים", הבלים".

כולי האי ארוני הדיר.

אולם אימתי והיכן ראה את העול הזה? שמה מגדל?

אבל מי אינו יודע שפועליה של זו האחרונה כמעט שלא היו חשודים

במפלגתיות. יותר מדי הם אי-מפלגתיים...

שהרי כמה מקרים קרו, נאמר, אפילו בשנה הנוכחית במגדל (אחד מבעלי אחוזת מגדל הגהו גם הד"ר משלנו) כגון העסקת פועלים נכרים ובמספר עצום... (כמובן ע"פ ההיתר הידוע, המזכיר את "מכירת המין") ואח"כ הגרוש של שבע משפחות תימנים עם נשיהם ומפם ע"י אותו הפקיד עצמו ובאופן כה מעליב... שבע משפחות עלובות שאך בשנה זו עלו הגה מתימן והספיקו להסתגל לעבודה, שע"פ עדותו של המשגיח עצמו עברו באיפן בלתי גרוע כלל ביניהם היו גם כאלה שהצטיינו בעבודתם. ומאיזה סבה גרשו? משום שנגזר עליהם מאת הפקיד לעבוד ביום הששי עד השקיעה והיהודים הללו שעל פי

(1) עיין במאמר הנ"ל.

מנהגם מאז מעולם... לקבל את השבת דווקא מבעוד יום, לא רצו לקבל עליהם את הגזרה – ויגרשם הפקיד.

ובין פועלי החוה לא היה אף פוצה פה ומצפצף... ואלמני היו הפועלים מתעוררים במקרה והיו מוחים נגד מעשה אלמות זה, כמובן, באותם האמצעים העלובים הניתנים לפועל האי למחית – כלום אפשר היה לראית במחאה זו איזו מטרות מפלגתיות מהורות. והדבר מובן למדי. שהרי במקום שהפועל עובד רוצה שהוא וחבריו ישארו פועלים ועובדים, בהכרח שינין על עצמו לכך יהא נדחה ע"י אלימנט אחר... וכשנודמן לאחד מהפועלים לשוחח עם הפקיד הנ"ל ה' נ. על הסבות שאלצוהו לגרש את התימנים ושאלו בתוך יתר הדברים: מה יעשה האדון לכשתגיע עונת הקציר, שמיני תבואה ידועים דורשים דוקא ידים "זלות" מה שמצא במשפחת התימנים (הנשים והילדים), – או הואיל האדון לענות: "ובכן, אהיה מוכרח לקחת ערבים. מנדל..."

והפועלים שמעו, ראו וידעו את הכל – והחרישו. וכבר הורגלו לשחוק אפילו במקרה – והרי מקרים כאלה שכיחים הם – כשהוא מפטר פועלים ויש שגם אחרים בכת אחת מבין האשכנזים עצמם. שותקים.

כסבורים אתם מפני מה? פשוט מאד: שלמון העריצות שר הפקיד המרוגז שאינו אגרונום כידוע ונעדר בכלל כל מושג ע"ד העבודה, אלא סתם מנהל – שלטון-עריצות זה מצד אחד ומאידיך גיסא חוסר "הכרירה... שהרי במקרה של פטורים ע"י עצמו או ע"י הפקיד לא נשאר לו לפועל בלתי אם לקחת את מקל הנודדים... ומצב כזה, כלום יש עוד צורך להגיד, עד כמה הוא עלול להקשות את הלב ולטמטם את המח?.. ובכלל לא כ"כ בנקל אפשר לו לפועל העברי לננוח מקום, שהשקיע בו כ"כ כח, זעה ודם... פוריה.

וסגולה מיוחדת במינה היתה צפונה בכמן ארצנו ואיש ממנו לא ידע אודותיה עד שבא הר"ר מ-ן וגלה אותה. שמעו: כשלוקחים שטח אדמה טובה, חורשים ומשדרים ומכשירים אותה כדבעי וזורעים מה שזורעים ונימעים מה שנומעים, ופהאם – היאומן כי יסופר? – היא מתחילה להצמיח. אכן, גדולים מעשה אלהינו ובעל המאמר הנכבד עומד נפעם לפני המחזה עומד ומשתאה. ופליאה לי שלא המרית הר"ר הנכבד ודא סיר עוד מקומות לא פחות ואולי עוד הרבה יותר יפים ופוריים מפוריה. די אם אזכיר את סדג'רה למשל עם מחוזות הטבע ושלל צבעיה הנהדרים וביחוד חירשות העצים למיניהם. ואיה ראש פנה שבגליל העליון? ומתולה עם הרריה, סלעיה, מעיניה ומפלי מימיה? ואם ישמשו חומר להשתומם הלא הם יכולים להספיק אפילו עד ימות המשיח. אך אטו בהשתוממותא תליא מיכתא? ומי יודע אולי דוקא שם, במקומות הנזכרים, ככשיסתכל קצת יותר עמוק כדרך שיהודי השואף לתחיה מחויב להסתכל ואפילו אם מהסתכלות זו צפויה לפעמים סכנה למצב הרוח... אז – מי יודע? אולי

(1) הבקיאים בעבודת אדמה ובטוב האדמה למיניה אינם רואים בהפרחתה של "פוריה" שאדמתה היא היותר טובה ומוכשרה לנטיעות – שום דבר יוצא מנדל הרגיל. ואין הפקיד אשם כזה. כבוד חריצותו במקומו מונח.

תעבור פתאום השתוממותו ועד מקומה יתחיל לחוש מעין דבר מה לוחץ וצובט את הנפש... ואז אולי ימהר וישיב אל זכרון ואל מגדל ואל פוריה ויחדל פתאום מלהשתומם ויתחיל ל... הבין.

ושמא הבנתו זו התחיל לגלות לו לאט, לאט גם את סוד קיומם של המפלגתיים ואפשר שבמקומם יראה סתם פועלים ולא פועלים (1) בעלי נפש סוערת, היבעת... ועינים רואות וזכות... הוא יראה מלחמה של חלק קטן מהיהודים, מועט שלא מנכר בכמותו, ששאיפתם היחידה, עוגן ההצלה היחיד, האחרון שלהם... עבודה עצמית עברית, וברוח עברי מלחמה להם עם חלק עוד יותר יהודים של. מה לי עברי, מה לי ערבי, מה לי הכא מה לי התם... (2) יהודים, ששאיפתם היחידה היא... יצירת גלות חדשה פה, באי ער יסיד הנסיונות הישנים של הגרות הישנה...

והמלחמה קשה...

וכאן אנו נגשים אל עצם השאלה:

היש איזו תועלת לשוב האי במלחמת המפלגות, או כי באו אלה במוקדם

וזמן ומוקים המה לשוב?

כבודו של הפועל המפלגתי הנעלב ע"י שטחיותו וקלות ראשו של המאמר הנ"ל אינו מרשה לי לחזור על הדברים שנכתבו בדם ואש ע"י אותם הפועלים המפלגתיים. והדברים הלא המה כתובים על ספר "הארץ והעבודה", ועין, איפוא, באותו הספר הקטן ואולי יהא סגני לו בהקדמתו הקמנה שלאותו הספר הקטן, ואז ידע ויוכח, מה היא "המפלגתיות"? מה מטרתה? מה היא דורשת מעצמה ומה היא דורשת מכל החפצים בהפרחת הישוב?

אך נחזור לעצם הנדון.

ובכן, פוריה. כמה חסר היה. למשל, לפוריה זו שתנהיג אצלה בשביל הפועל העברי מעין אותה ההגבלה הפרוצנטית הקימת למשל בעתלית תחת הנהלתו של המלומד "מוכרון"? ומה שמעציב ביותר, שבחווה שעשו בעלי פוריה בנים לבין עצמם ובין הפקיד, נאמר מפורש, שזה האחרון, כלומר, הפקיד, מחויב להעסיק בעבודה דוקא ידי עברים. והנסיון הזה, כלומר, העסקת פועלים נכרים נעשה דוקא לא להלכה, כדרך שהכל נעשה אצלנו, אלא למעשה בפועל ממש. ומכיון שקשה היה להשיג או ערבים באותו המקום באו או הביאו אותם מעזה...

אין אני מאמין אף עתה ברוב המכריע של אותם הפועלים של או, שהסבה שזררה אותם לקום ולעזוב את החוה, בתור מחאה, היתה רק במטרה מפלגתית.

(1) אלה מהצעירים הקנאים שהסתגלו, ולא בנקל, לעבודה הנופנית, אלה המנצחים- הפועלים שנעשו לאכרים ונסצאו אח"כ מנוצחים ע"י שהקדיחו את תבשילם כרבים... אלה יכולים רק להעיד על עמידתנו דלים וריקים... אלא, שהעבודה הזו, המרה אמנם... עובדה זו לא למרות, כי אם דוקא מפני זה איננה צריכה להקטין, ואין צ"ל לבטל את ערכה של הקנאות המפלגתית, שגורל כל עתידנו תלוי בה, אלא אדרבה נהגדילה והעמיקה... (2) מאליו מובן, שלא מתוך השקפה קוסמופוליטית.

כי רובם, בתור פועלים מנוסים, שנהקשרו למקום ולעבודה, הרגישו בעצמם עלבון מאין כבודו, שהמקצוע הכי מפוסי שבעבודת האדמה ושדוקא היהודי מצמין בו – העגלה והסוסים – יהיה דוקא בידי אותם הערבים, שאך אתמול בא מעזה... אפשר שלגבי בעל המאמר המעמיד את כל רעיון העבודה והתחיה על 'עסקים' ורק על העסקים והשאר הוא, שעה בהבלים, בודאי שבעינו יראה כל המעשה הזה שעוד פחות מהבל, אך אחרת מתיחס לזה העובד עצמו ולבסוף, כשנצחו הפועלים ושבנו, לאחר שנתפסו הערבים, לעבודתם, כלום הוטב המצב בכלל? כלום תחלת מעשהו זה של הפקיד אינה יכולה להעיד על מה שאפשר ויצריך לבא להכא? וכלום מחויבים להיות המים בשביל להאמין. שהכל מה שנעשה אצלנו הריהו כלו טוב ויפה, נוצץ ומבריק וצריך רק, להשתומם? ולשווא? וכלום אי אפשר לו כלל לאדם מישראל להאר לו, שאפילו בא"י במקום שגם האדמה היא אדמת ישראל והפועלים פועלי ישראל והמנהל עם משגיחו, ביחוד אלה האחרונים, מזרעו של ישראל? כך לכה"פ מעידים גם כל אותם הסמנים, שמנו אחינו בני ישראל באחיהם שנתמנה לפקיד, ביחוד למשגיח... כן, דוקא 'פוריה' כזו, ששמחה כ"כ את הד"ר הנכבד, אין בה כדי לשמח ביותר את אותו היהודי הדר בארץ והמוכרח לראות את הכל כמו שהוא, מבלי לחום אפילו על מצב רוחו.

יותר מדי פעמיים, למרות ערכם הממשי, וכלל וכלל לא אסתתיים הם הפרטים הפוריים, כדי לדבר עליהם בקול...

כבר אמרו: 'פקיד... מכיון שהוא פקיד הריהו פקיד... וקל וחומר אכר בא"י וקו"ח בן בנו של קו"ח אכר מקושמינה שבא"י שנתמנה לפקיד... נו, ואידך פירושא הוא...'

ואין אני שוכה, חלילה, את ערכו החיוני של שטח אדמת 'פוריה' היפה, הנשקפת כ...-הייתי אומר-כעין בה צחוק חיה, מזהירה מעד מרום הרי 'קריש', ובעליה (כמוהם ירבו), שוכני בין החומות באמריקה עם המעשנות הגבוהות בודאי שאינם חולמים אפילו על יופי שכזה... ברם, לא כלום.

יפה היא אדמת 'פוריה', ביחוד הטבע שמסכיבה. ואמנם מי שהוא בעל נפש וטעם ויודע, מה שרוצה מעצמו ומאותו החק הקטן, שלאסוננו הגדול הוא מוכרח לראות בו ליע את כל העם... מעונה ורצון-נדודי-נצח מתוך להט צמאון אל המציית היותו העצמית... אותו היהודי לכשיאזור את שארית כחתיו הרחוניים ויחיש מעט את צעדיו... – בודאי שלעיניו העמומות יתגלה פתאום פה ושם אוזים קטן, קטן... ואמת מים עוברת החתיו ואף חוות 'ארץ' יחזה בו... (1)

* * *

ופוריה אף היא יפה. ויהודי כוח לכשיתרומם על ההר הרם וראה פתאום את עצמו והנה כמו בבת אחת הקיפוהו כל מראות הנגיל.

(1) בשביל חברינו צעירי הגולה, השואבים את ידועותיהם-שכידוע כלן מוכות-סחיי הישוב, מהעמנונות שבגולה ולאז דוקא מהמקור הראשון, – בשבילם היתה ידועתי זו בודאי לא לרצון... ומאד הייתי מצמקע שאני הו"ה הגורם לזה, אלמלא שקדמני בזה הד"ר מ-ן בחורם והיחורו, ביחוד בנוגע לאחינו שבגולה.

הנה מבחיקה הכלה' כנרת היפה... הנה נחפו ורץ מתוך רעש הירדן, הנה לקראתו, מהרץ רוכסי הרי הגולן, מונק פתאום כנחש כסף מבריק הירמוק' כאומר לעצור בעד אחיו הפחו... ועל ראשיהם עומד וסוקר כגאון החרמון עם ראשו המשולב הצח והאדום... ומשם, מערכה צפונה, התכור... בודאי שהיהודי יתענג, ואולי מעט יותר מזה, למראה כל אלה. ומוקסם ממראה עיניו יצעד הדאה... וראה את פוריה והנה היא בעצם פריחתה וראה את הפועלים בעבודתם ואת המשגיח. וצעד עוד צעד (כבר בהשתדלות קצת...) ובא אל החצר פנימה ושמע וראה את המורה (שנבחר לפי מבינתו ומעמו של האכר הקשמינאי כאילו בשביל להשלים את ההרמוניה הכללית...) עם תלמידיו ושעת למודם. - הקשיב רב קשב... אך איך נא ימחר. ויתממה עד בוש... והנה ישמיע הפעמון הגדול דין... דין... דין... ושוב דין... ואז יהיו מופיעים מעבודתם כשדה. ויתבונן בהם וכפניהם... והאזין לשיחתם ויצעד נא הלוך וצעוד אחריהם אל המטבח וראה באופן אכילתם, - את אחד עשר הפועלים המפלגתיים לא יראה שם כי פטר פטרם הפקיד ביום אחר... ו...

אך, שור, למה זה משתמט האורח הנכבד? למה ולאן הוא נחפז?

אין זאת, כי אם במקום שהעסק מתפרץ ואומר לנוע גם באותו הדבר המתחיל מתכוין כבר ממראה פניו בלבד של אותו העסק-שם, כנראה, אין נחת ביעקב...

חבל שאינני יכול לדבר בברור על הרטוב' משום שמסכה פרמית לא יכולתי לעמוד בברור על הסכסוך, שהתפרץ שם בזמן האחרון. בודאי יש לשמוח על התפתחותה של הוה זו, כמוכן בלי מליצות צעקניות, ולא פחות צריכים אנו לשמוח בתור יהודים... על זה שאנשי ירושלים משכימים דוקא לפתחי החוה שלנו... וקונים את החלב וכו' ועדיין לא מצאו בשום דבר כל צד של איזה אסור... אולם כל זה עדיין לא מספיק לנו, בכדי שתהיה השמחה שלמה... כי כשאני לעצמי ברי לי: כי פחות מכל קיבל הפועל העברי המפלגתי על מצבו החמרי הפרטי וכשהוא קיבל-ולקבול יש ויש על מה-סימן שבודאי אין שם הכל כשורה ואפשר שדרוש שם שנוי ואולי שנוי עיקרי... ומי שאינו מאמין ימריח ויטה לשני אלה הקצוות: למגדל מצד אחד ולדגניה מצד שני. רק הירדן מכדיל ביניהם... ויראה ויוכה, בעל כרחו יוכח... מה זה כח רקוב, נרקב ומרקיב... גם זהו מין כח! ומה זה כח חי, רענן, פועל יוצר. האזכיר גם את זכרון, המזכירה כבר בשמה לברו מה שעדיין לא שכחו ושלא כיכ במהרה ישכחו האזכיר את שבעים... הפועלים שלפני ארבע שנים השתדלו להתבצר שם ויקבלו עליהם את כל מיני העבודות ויחיו על לחם צר ומים לחץ ויסכלו כל יסורי גיהנם, אך ורק למען יקרא שם עברי... עליה על מושבה זו?

האזכיר את... שני הפועלים העכריים שמצאתי בשנה זו אחרי שחפשתים

בחפש מחופש" בכל אותה המושבה הכבירה? או אולי אזכיר את המכות, שהתימנים הזכו שם ועבודה לא ניתנה להם וששלוש עשרה משפחות מהם ברחו משם לתימן? ... האם גם עובדות כאלו צריכים, להזכיר?
והאמנם בן לילה אחד נשתנה פתאם הכל והופיעו פועלים; והמכבי" עם השומר" כלם שכנס אחד התחילו "מתעמלים ושומרים על אוצרות האומה" האמת' הנכון הדבר, כמו שכעל המאמר מכמיח? ימים יגידו!

ואף גם זאת יגידו לנו הימים:

היש איזה תועלת לישוב האי' במלחמת המפלגות או כי באו אלה במוקדם זמן ומזיקים המה לישוב" ... כשאני לעצמי יותר מאשר בדבריו של הנביא' הד"ר והדומים לו נוטה אני להאמין בדברי אותו הנביא שלא היה ד"ר ונכא: "והיה כיום ההוא יבשו הנביאים איש מחזיונו בהנבאתו ולא ילבשו אדרת שער למען. כחש ואמר" ... ועל מה שאמר "יעבור" שם (זכריה י"ג). זה מענין. החי העבודה!